

förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid sjöförsvaret.

Begärdes jemväl på bordet.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

En fidem

O. Brakel.

Måndagen den 18 September 1871.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Justerades protokollet för den 15 dennes.

Föredrogs Herr *von Kochs* den 16 dennes bordlagda motion N:o 1, om åtskilliga ändringar i Kongl. Maj:ts förslag till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret.

Grefve Mörner, Carl Göran: Om de Kongl. Propositionerna angående landtförsvarets ordnande samt om vissa förändringar i bestämmelserna rörande rote- och rusthållsinrättningen vid sjöförsvaret hade fått förblifva lika obeledsagade af något öfver dem afgifvet yttrande, efter det de blifvit till Utskottet remitterade, som vid sjelfva remissen, så skulle jag, som nogsamst känner den ringa uppmärksamhet Utskotten i allmänhet egnat åt de anföranden, som vid remisserna afgifvas, äfven i dag hafva iakttagit tystnad, isynnerhet som jag är fullt öfvertygad, att de utmärkta män, som Kammaren insatt i det Särskilda Utskottet, kunna utan någon som helst vägledning från Kammarens ledamöters sida fullgöra sitt uppdrag. I sista plenum hafva emellertid tvänne talare här afgifvit yttranden, uti hvilka

jag väl i vissa delar instämmer, men hvilka jag i andra icke kan godkänna, och hvaruti dessutom det förefaller mig, att några af de punkter, som hos mig egentligen väckt betänkligheter, blifvit förbigångna, och det är med anledning häraf som jag ber Herrarne om ursäkt, för det jag nu kommer att under en stund taga Herrarnes uppmärksamhet i anspråk. Jag skall dervid icke företaga någon fullständig granskning af det Kongl. förslaget, utan endast dervid göra några af de erinringar, som synas mig viktigast. Dessförinnan torde jag likväl få upptaga det yttrande, som i förrgår fälldes af talararen på Södermanlandsbanken derom, att frågan rörande värnepligtens ordnande och den om arméorganisationen borde behandlas särskildt. Så har tillförene skett, och så hade äfven kunnat ske före den sednaste riksdagens tilldragelser, och jag delar med den värde talararen den åsigt, att det kanske hade varit lyckligast, om man kunnat iakttaga samma förfaringssätt äfven nu. Sedan man emellertid nu gifvit sig in på frågan om ett fullständigt ordnande af landets försvar, så lärer väl icke kunna nekas, att värnepligten och arméorganisationen hafva med hvarandra det närmaste sammanhang, hvarförutom jag är fullt öfvertygad, att ett försök att skilja dessa frågor åt numera icke skulle hafva någon framgång. Jag tror således, att det icke synnerligen lönar mödan att sysselsätta sig med funderingar i denna riktning, utan att man får taga saken sådan den är.

Hvad nu först angår värnepligten, så instämmer jag fullkomligt med samma värde talare i fråga om önskvärdheten af någon förkortning i den tid, hvarunder hvarje svensk man skall vara skyldig att deltaga i landets försvar. Jag har redan förut uttalat mig i sådan syftning. Det förefaller mig nemligen, som den långa tid, under hvilken alla svenska medborgare skulle vara i rullorna antecknade, såsom tillhörande landtvärnet, mera vore egnad att hos allmänheten fostra en öfvertygelse, att man derigenom eger något som stärker försvaret, än att bereda en verklig tillgång för sådant ändamål. Såsom skäl för denna min förut yttrade åsigt ber jag att få återopa de yttranden, som jag nyligen sett i tidningarne refererade af några bland de franska generaler, som under det tyska krigets sista skiftet med någon framgång anförde de franska arméerna. Den erfarenhet de derunder vunnit torde kanske vara af lika stort värde som den, hvilken eges af personer, som aldrig deltagit i dylika bardalekar. Jag återopar dessutom äfven den omständigheten, att till ett lyckligt utförande af ett krig är det icke nog att disponera öfver en talrik truppstyrka, utan man måste äfven kunna anskaffa erforderliga medel till arméens utrustning, underhåll m. m., och härtill fordras, att landet må under fredens lugn kunna så förkofra sig, att det är mäktigt af dylika uppoffringar. Om således industriens utveckling och det fredliga arbetet hämmas genom onödiga band, så främjas icke derigenom, enligt min tanke, möjligheten af fäderneslandets försvar. Till sådana band tror jag, för min del, att man gerna kan räkna föreskriften om qvarstående i landtstormen efter uppnådda 35 års ålder, äfvensom de bestämmelser, som, i sammanhang med dem om landtstormen, äro gifna rörande mönstringar och anmälan vid flyttningar

flyttningar af det till denna del af arméén hörande manskap. Föreskrifterna derom utgöra efter min tanke ett icke obetydligt tvång och skola icke underlåta att visa ett hämmande inflytande på verksamheten inom landet. Just denna långa utsträckning af värnepligtstiden har, tyckes det mig, äfven i Frankrike väckt betydliga betänkligheter mot den derstädes ifrågasatta arméorganisationen, och till och med i det despotiskt styrda Ryssland har man icke gått längre än att bestämma tiden för de värnepligtiges krigstjänst till 15 år.

Hvad åter angår frågan om förändrade bestämmelser för rote- och rusthållsinrättningen, så instämmer jag med den värde talaren från Blekinge i hans yttrande i afseende på backstugorna med 20 å 25 års besittningstid, men jag delar icke hans åsigt, att inga lagbestämmelser borde finnas för reglerande af förhållandena mellan rotehållaren och soldaten, utan att allt detta skulle få bero på aftal emellan dem. En författning, uppställd i sådan syftning, skulle nemligen enligt mitt förmenande föranleda oändliga tvister och enheten skulle derigenom äfven i afseende på denna del af organisationen gå förlorad i ännu högre grad, än det blefve händelsen, ifall det af Herr Departementschefen uppgjorda förslaget skulle vinna Riksdagens bifall.

Hvad vidare beträffar denna stuga med tillhörande fähus och kåltäppa, så tillåter jag mig att till en början fästa uppmärksamheten på, hvad inverkan man kan hafva att vänta häraf i fråga om soldaten. En sådan stuga, i hvilken han skall inflytta, föranleder, på sätt samma talare anförde, ovilkorligen lätt till tidig bosättning. Följden af den tidiga bosättningen åter blir enligt all sannolikhet en temligen talrik familj, och innan denna hunnit derhän, att den kan sjelf försörja sig, har i allmänhet den tid gått till ända, då soldaten får besitta den stuga, som lockat honom till bosättning. Han måste då flytta ut derifrån och skall derefter, enligt hvad man säger, med lätthet kunna skaffa sig försörjning. Tror man verkligen detta? Tror man, att en 45 års man med talrik familj och tomma händer har lätt att förskaffa sig bostad och uppehälle? Jag tror det icke. Den indelta soldaten är ovilkorligen för närvarande ett pålitligt stöd för ordningen, men kan man vänta, att efter sådana förändringar i hans vilkor han äfven skall blifva det för framtiden? Efter mitt förmenande är det möjligt, att han blir motsatsen. Rättigheten att afgå efter sju års tjenstgöring kommer kanske — åtminstone om man vill döma efter de ljusa utsigter, som ett längre kvarstående i tjensten bereder honom — att begagnas af de flesta duglige, emedan de då, vid 27 eller 28 års ålder, hafva en möjlighet att bereda sig en framtid, men derigenom vinner *arméén* utsigten att få behålla de mindre goda, de mindre utmärkta. I samma mån som detta skulle blifva händelsen, blifva också de menliga följderna af soldathemmetts upplösning, när han är 45 år gammal, mera säkra. Jag tror således, att förändringen icke kommer att verka gagneligt för soldaten, och vågar hysa den åsigt, att det vore för honom bättre, om han icke finge någon stuga alls, emedan han då kunde med den frihet, som författningen lemnar, köpa sig en jordlapp och sjelf

bygga sig en stuga. I sådan händelse kunde han använda de första åren till att göra besparingar, för att sedan kunna skaffa sig eget tak öfver hufvudet, der han kunde förblifva boende, jemte de sina, äfven efter afskedstagandet. Sådant inträffar äfven nu icke så sällan, och ehuru soldaten har torp händer det, att han skaffar sig egen torplägenhet och utarrenderar den, som tillkommer honom i egenskap af soldat. Jag kan med bestämda fakta bevisa, att så understundom är förhållandet.

Inflytandet på roten af den ifrågavarande förändringen torde äfven böra något uppmärksammas. Rotarne bestå i allmänhet af stamrotar och strörotar, och på de förras område ligger torpet. Det blir således dessa, som skola göra vinst, derigenom att de komma i besittning af den jordareal, som skall afsöndras från soldaten. Men huru förhållandet mellan stamroten och strörotarne och deras planpenningar kommer att för framtiden ordnas, derom innehåller det Kongl. förslaget icke ett ord. Stamroten vinner visserligen fördelen af att få sätta sig i besittning af den ifrågavarande jorden, men den får också vidkännas alla de olägenheter, som blifva en följd af backstugan med dess innevägnare. Det har redan blifvit af talaren från Blekinge påpekadt, i hvilken grad det afdrag af 20 R:dr, som är medgifvet de rotar, som förse soldaten med bostad, kan uppväga de olägenheter, som roten i sådant hänseende kommer att vidkännas. Jag lemnar åt hvar och en, som har haft sådana stugor på sina egor, att sjelf döma härom.

I afseende på kommunen, så följer redan af hvad jag förut yttrat, att för densamma yppar sig en temligen stor utsigt till ökad fattigvårdstunga. Förgäfves må man med den lag, som stiftades vid förra riksdagen, söka sätta en dam deremot. Nödvändigheten kommer att skrifva en annan lag.

För staten medför det nådiga förslaget *en* omedelbar följd, eller att 5 R:dr skola årligen betalas i underhåll för hvar och en af dessa stugor, hvilket således är en gifven utgift. Detta medför för de soldater, som komma att tillträda sina boställen, sedan de i fullgodt skick blifvit aflemnade, en inkomst under några år, och afgår soldaten under denna tid, så behåller han denna fördel. De soldater deremot, som sedermera tillträda torpet, när det börjar blifva äldre och reparationskostnaden till följd deraf tyngre, få troligen af sin lön tillsätta en viss del för underhållet af stugan. För många, som icke hafva några kreatur, blir dessutom underhållet af det tomma fähuset en ren börda. Mellan soldaten och kronan kommer förhållandet att gestalta sig sålunda, att soldaten blir genom entreprenör för kronans räkning. Nu står befälet i allmänhet på soldatens bästa, någon gång kanske till och med mer än hvad det möjligen borde göra, men när befälet hädanefter skall uppträda såsom kronans målsman emot soldaten, så torde förhållandet komma att blifva något annorlunda. Gå deremot synerna lättvindigt till väga och underhållet till följd deraf försummas, så förfaller torpet naturligtvis snarare, och nybyggnadsskyldigheten, som åligger roten, kommer så mycket hastigare åter. Tvister och gräl skola utan tvifvel häraf alstras i större mängd än hittills.

Hvad vidare beträffar aflöningens bestämmande till ett lika belopp af 100 R:dr för hela riket, så har redan talaren från Blekinge visat obilligheten häraf. Vid förra riksdagen yttrade jag mig äfven i samma riktning. Jag ansåg då, att uppgörelser distriktvis borde ske, ehuru icke genom vidlyftiga komitéer, hvilka, i fall man inskränkte sig till uppskattandet af de *lagliga* skyldigheter, som rust- och rotehållare hade att vidkännas, enligt min tanke icke vore af behovet påkallade. De förrättningar, som man velat uppdraga åt dessa komitéer, kunde enligt min tanke väl verkställas af vederbörande myndigheter.

Förut hafva eftergifter vid åtskilliga tillfällen blifvit gjorda till förmån för såväl rote- som rusthållaren, såsom t. ex. då kronan öfvertog hela kostnaden för soldatens beklädnad, men dessa eftergifter hafva alltid skett i syfte att vinna enkelhet i förhållandena och i ändamål att med uppoffringarne ernå fördelar i militäriskt hänseende. Efter mitt förmenande går det nu framställda förslaget i en alldeles motsatt riktning.

Hvad först legan angår, så skall kronan enligt förslaget dertill bidraga med 50 R:dr. Kan emellertid soldat icke erhållas för detta belopp, så skall i sådant fall staten tillskjuta resten; ja, Herr Departementschefen är härvid så frikostig, att han enligt § 8 i förslaget efterskänker åt kommunerna de kassor, som på en del orter äro bildade för att bestrida rekryteringen. En sådan kassa finnes t. ex. vid Westmanlands regemente, hvilken, enligt hvad jag tror, för närvarande går upp till omkring 400,000 R:dr, och med hvilken hela rekryteringskostnaden vid detta regemente bestrides. Är det nu för enligt med god hushållning att efterskänka denna kassa, som dessutom har sin grund i statsmedel, till rotehållarne och derjemte gifva dem 50 R:dr för hvarje soldat. Jag kan icke fatta det, men det torde väl finnas skäl därför, som jag icke känner. Förut har ock varit vanligt att, när man ifrågasatt en förändring, man har velat få den genomförd så snart som möjligt och därför äfven sökt att ställa så till, att de, för hvilka man föreslog ändringen, voro benägna att gå in på densamma. Det är icke meningen här, alldenstund rotehållarne enligt § 9 skola, när de icke vilja ingå på de gjorda bestämmelserna, ändock få det stadgade anslaget af statsmedel. Detta är hvad jag, i afseende på legan, har att emot förslaget invända.

Öfvergår jag nu till den andra frågan eller den om soldatens aflöning, så finner jag, att, om rotehållaren icke kan emot den bestämda summan af 80 R:dr "för numret anskaffa krigsduglig karl, då skall, utöfver hvad soldaten från roten tillkommer, staten lemna det tillskott, som kan befinnas nödigt." I detta fall kommer således staten att årligen liqvidera med dessa rotar om ett sådant tillskott, och huruvida detta kan kallas en enkel förvaltning förefaller mig minst sagdt osäkert. Man tror måhända, att några sådana tillskott icke skola komma i fråga, men enligt mitt förmenande kan man vara fullt öfvertygad om, att de skola blifva nödvändiga, när soldatens ställning blifvit i så hög grad ofördelaktigare, än hvad den för närvarande är. Vid rotehållet blir emellertid liqviden mindre invecklad, än hvad den kommer att visa sig vid rusthållet, till hvilket jag

nu ber att få öfvergå. Vid rusthållet skola äfven alla dessa liqvider ifrågakomma mellan staten och de rusthållare, som vid beridet regemente fullgöra rustningsskyldigheten, men till dessa kommer ytterligare en liquid på grund af Kongl. Förordningen af den 23 Juli 1869, nemligen den för indragen augmentsränta och kronotionde. Denna liquid skall årligen ske, men den blir så mycket besvärligare, som den göres icke efter ett en gång för alla bestämdt pris, utan efter ett pris, varierande efter storleken af de augmentsräntor, som rusthållen ega sig tilldelade.

I afseende på de afsutna rusthållsnumren är förhållandet i fråga om soldaten detsamma. Dessa rusthåll, redan nu särdeles gynnade, derigenom att de hafva både sin egen ränta och augmentsränta, men endast underhålla soldaten och betala en vakansafgift för hästens underhåll och uppsättning, få nu efter det nya förslaget en ytterligare fördel derigenom, att kronan skall bekläda och bevåra soldaten. Ur principiell synpunkt gillar jag detta fullkomligt, ty enligt min tanke kan ingenting vara mera olämpligt, än att hvar och en enskild rusthållare skall hafva detta bestyr, hvarigenom staten hindras att vid tillfälle af behof förse denna trupp med den beväpning och den beklädnad, som kan finnas ändamålsenlig. Jag har under den tid, då jag hade nåden att vara medlem af Hans Maj:ts Statsråd, nogsam erfarit det olämpliga häruti, och det förundrar mig nu endast att, då man vidtager denna förändring i afseende på de afsutna rusthållsregementena, man icke funnit, att det är lika nödvändigt att kunna efter tidens kraf beväpna och bekläda ryttarne.

Hvad nu angår det egentliga föremålet för mina anmärkningar rörande denna del af förslaget eller liquiden vid de afsutna rusthållsregementena, så finna vi, att dessa rusthållare tillförsäkras att få behålla sin augmentsränta och sin egen ränta, och de skola "i stället för karlens beväpning och beklädnad samt hästens anskaffning, underhåll och mundering, äfvensom för nu utgående trosspassevolansafgift från och med år 1874 erlægga en för alltid bestämd årlig afgift af 150 R:dr." Således skall hvar år för dessa nummer uppföras å ena sidan debet till kronan 150 R:dr och kredit rusthållarens fordran för indragen augmentsränta enligt 1869 års författning, hvartill kommer den särskilda på 1853 års förordning grundade liquiden om 50 öre eller 37 öre för forsellön. Är detta en enkel organisation, så har jag, uppriktigt sagdt, icke något begrepp om en sådan.

Den bestämda summan af 150 R:dr om året skall, såsom synes, erläggas i stället för karlens beväpning och beklädnad samt hästens anskaffning och underhåll m. m. Är det nu meningen, att denna summa skall stå i någon proportion till de beviljade friheterna, så påstår jag, att ingen kan ensamt underhålla hästen vintertiden med dessa 150 R:dr och ännu mindre derjemte bekosta allt det öfriga. Jag tror, att om vederbörande behagat taga i betraktande, hvad underhållet af en häst kostar vid Lifgardet till häst eller vid Husarregementet Konung Carl XV, så skulle de icke hafva ifrågasatt en sådan siffra för en sådan kostnad.

I det yttrande, som den ärade talaren från Blekinge afgaf, fällde

han några ord om kärnan och skalet af indelningsverket. Jag får tillstå, att jag icke rätt fattat den mening, i hvilken han nyttjade dessa ord, men med begagnande af samma bild tillåter jag mig att uttala den önskan, att man, derest det Kongl. förslaget af Riksdagen bifalles, icke må få anledning att framdeles säga, det vi med uppoffring af indelningsverkets kärna påkostat skalet en förgyllning, som kan anses förspild.

Huruvida, såsom Herr Departementschefen yttrat, volontärvakansmedlen icke kunna anses främmande för bestridandet af de utgifter, som till följd af förslagets antagande komma att under år 1872 blifva erforderliga, öfverlemnar jag åt Särskilda Utskottet att utreda. Tiden har icke medgifvit mig att härom göra någon undersökning, men vissa tvifvel hafva dock med afseende härå hos mig uppstått.

Hvad beträffar de sednare punkterna i förslaget, nemligen de om infanteriets organisation, om det värfvade infanteriet, egentligen afseende Wermlands fältjägerregemente, och vidare om kavalleriet, generalitetet, trossen, sjukvården, löneregleringen m. m., vill jag egentligen icke inlåta mig på allt detta, då Kongl. Maj:t visserligen har framlagt ett fullständigt förslag i dessa ämnen, men blott en del af frågan är hänskjuten till denna Riksdags pröfning. Det må således bero på först Utskottet och sedan Riksdagen att afgöra, huruvida densamma finner lämpligt att, genom att nu ingå på den afdelning af dessa frågor, som blifvit till oss hänskjuten, binda händerna på en kommande Riksdag, hvilken först blir den, som bör bedöma tillgångarne och möjligheten af att till deras bestridande anskaffa medel.

En liten erinran med afseende härå tillåter jag mig dock, emedan det förhållande, som jag ämnar påpeka, synes mig innefatta ett litet misstag. Herr Departementschefen säger nemligen på pag. 32 i sitt memorial: "I fråga såväl om stamtruppens styrka och fördelning till lika antal på hvarje bataljon, som ock derom att den borde vara på landet förlagd, har Eders Maj:ts förslag således blifvit af Riksdagens båda Kamrar biträdt." Förhållandet är dock icke alldeles så, ty när i Första Kammarens beslut inskjöts ordet *omkring* 1,000 man för regemente och 500 man för bataljon, så tror jag icke att detta *omkring* tillkommit utan all mening. Jag åtminstone tror, att anledningen dertill i någon mån berodde på den granskning, som Särskilda Utskottet förmodligen verkställt af den tabell öfver den förändrade fördelningen, som då meddelades oss, och deri bland annat förekom, att vid ett af de skånska regementena uppstode en brist af 3 soldater, hvilka skulle medelst värfning anskaffas. Det ansågs väl icke så viktigt att, då truppen i öfrigt var indelt, dessa 3 soldater skulle värfvas, ty det kan ju i alla fall hända, att sjukdom förorsakar så stor skiljaktighet mellan de särskilda korpserna. Det fanns äfven en annan omständighet, som, ehuru jag icke känner hvad Särskilda Utskottet tänkte derom, likväl utgjorde en orsak, hvarföre jag icke alldeles biträdde förslaget i denna del. Vi hafva nemligen i närheten af Stockholm ett regemente. Uplands regemente, som har en ganska vacker krigshistoria, men som är nog olyckligt att bestå af 1,200 man, hvarföre det föreslogs, att 200 skulle sättas

på vakans. För min del hysar jag den åsigten att, om man i närheten af en hotad punkt har en disponibel styrka, så bör man i det längsta dröja att sätta den på vakans. Härtill kommer ytterligare, att hela detta förslag, som nu framlägges, efter mitt förmenande är ett öfvergångsförslag, vid hvilket förhållande det väl kan sättas i fråga, huruvida det är skäl att i orter, der indelta regementen nu icke finnas, tillskapa sådana och om det icke vore mera skäl att på sådana orter söka tillämpa den nya grund, till hvilken man säkerligen har i sigte att framdeles så småningom öfvergå.

Det förekommer vidare i fråga om dessa nya regementen, att de skulle hafva samma antal civila embetsmän som öfriga indelta regementen och korpser. Jag vet icke riktigt, huru man skall förstå detta. Herrarne torde nemligen erinra sig, att vid förra riksdagen föreslogs indragning af en del sådana embetsmän, och huruvida man nu afser samma antal, som för närvarande finnes, eller det, som enligt det nya, ännu icke godkända förslaget skulle blifva gällande, är mig icke rätt klart.

En punkt, som visserligen kan synas af föga vigt i visst hänseende, men som dock nu möjligen mera kan komma i fråga än någon af de andra, enär den berör den extra roteringen, är frågan om trosshästars anskaffande. Det föreslås nemligen, att en trosshäst skall anskaffas på landet för hvarje fullt 200,000:tal af kommunens sammanlagda taxeringsvärde. Det vill synas mig, som om denna grund vore ganska ändamålsenlig, ifall meningen vore att vid början af ett krig skaffa Regeringen en tillgång att därför köpa trosshästar, men detta afses icke, utan meningen är, att efter denna grund skola trosshästar in natura presteras, och sedermera skola de, som presterat dem, därför få ersättning. Denna ersättning åter skall gå ut icke efter hvarje hästs värde, utan efter ett i markegångstaxan utsatt pris. Efter min förmening är såväl det ena som det andra mindre lämpligt. Hästar hafva ett mycket olika värde, och jag fruktar, att den der markegångshästen sällan är lika mycket värd som den, hvilken skall presteras. Vidare torde det väl vara skäl att söka få hästar på den ort, der man har trossen, och der man vill använda dem, och icke att samla dem från långt aflägsna orter. Jag vet icke heller, hvarför ett dylikt anskaffande utslutande skall ombesörjas af landet; det finnes ganska dugtiga hästar i städerna, och det vill synas mig, att man äfven der skulle kunna hafva någon skyldighet att deltaga i denna kostnad. Enligt min tanke hade det kanske varit enklare och ändamålsenligare, om man med afseende härå följt den ordning, som, om jag icke är illa undererrättad, iakttages i Preussen, nemligen att hästarne måste levereras, der de behövas och finnas, och att ersättningen bestämmas genom en kommission, i hvilken Regeringen insätter en eller två ledamöter, kommunen en och den, som skall släppa till hästen, också en ledamot. På sådant sätt blir hästen uppskattad efter hvar och en verklig värde och tages på det ställe, der han behöves; men sväriligen kan man med besparing för det allmänna hemta hästar i Jemtland för trossen i Södermanland, och det bör således nästan i Jemtland för trossen i Södermanland, och det bör således nästan i Jemtland för trossen i Södermanland, som följes i Preussen, bättre skulle leda till ändamålet.

Utom sjelfva hästen har man äfven förbindelse att lemna fourage för tre dagar, hvilken bestämmelse jag icke heller riktigt kan fatta. Man lemnas nemligen i ovisshet, om fouraget skall lemnas på vissa ställen, der hästen skall levereras, eller om det skall åtfölja honom, när han tages ur stallet. Hvad jag deremot vet är, att i afseende på dessa fourage-angelägenheter kan och bör åtskilligt göras till förenkling i närvarande förhållanden. Det är icke många dagar sedan, som vid ett kavalleriregemente approbationsmönstring egde rum ena dagen och s. k. ådermöte dagen förut. Till detta ådermöte skulle rusthållaren inställa hästen och förse honom med fourage, men dagen derefter under approbationsmönstringen bekostade kronan detsamma. Rusthållaren hade således det nöjet att skjutsa dit ett eller annat pund hö för att andra dagen kronan också skulle hafva fourage på samma ställe. Detta synes mig vara litet i samma genre som förslaget om trosshästarne.

Jag anhåller att dessa anmärkningar måtte få åtfölja remissen till Utskottet.

Herr von Geijer: Den högt ärade talare, som nyss hade ordet, har framhållit och utförligt omhandlat en del af hvad jag ämnade yttra, och jag skall akta mig för att besvara Kammaren med att höra detsamma återupprepas.

I många af samme talares anmärkningar kan jag dock icke instämma, men jag vill icke desamma till besvarande upptaga, väl vetande att detta kommer att ske af den som kan göra det vida bättre än jag förmår. — Emot förslagens stora omfång har jag icke något att erinra, enär jag tror att det numera är för sent att försöka beträda de successiva reformernas väg.

När en stor och genomgripande förändring af beväringssinrättningen ifrågasättes, är det, enligt min åsigt, alldeles nödvändigt att i sammanhang dermed noga påtänka icke allenast den organisation och utbildning af stående hären, som en sådan förändring af beväringssinrättningen fordrar, utan äfven den reglering af rust- och rotehållsbesväret, som måste vidtagas, såvida icke detta besvär, i följd af stående härens ökade öfning skall blifva tyngre än detsamma nu är. En sådan omfattning har det Kongl. förslaget denna gången fått, och jag är tacksam derför. Villigt erkänner jag ock att det af Kongl. Maj:t framställda förslag rörande sättet för rotehållsbesvärets utgörande innehåller så beskaffade bestämmelser att den nya organisationen af stående hären kan genomföras, utan att rothållarne, tagna en masse, kunna komma att hädanefter tryckas af en tyngre börda än för närvarande. Men jag beklagar att dessa bestämmelser icke äro så affattade, att i alla delar af riket rothållarne kunna, när roteringskostnaden i följd af förlängda öfningar ökas, hålla sig skadeslösa genom att emot vissa prestationer öfverlemna soldatens anvärfning och aflöning åt staten. Och detta är enligt min tanke så mycket beklagligare som rekryterings smånigom skeende öfverflyttning från rothållaren till Kronan är i militäriskt hänseende särdeles önskvärdt, enär de indelta soldaterna måste komma att utgöra en cadre till beväringen. Det är förhållandet att i Skåne och flera

andra delar af riket, der soldattorp icke finnas, men anses skola, när så fordras, presteras, rotehållaren säkerligen icke kan påtänka att till kronan få öfverlemna soldatens anvärfning och aflöning, oakadt kostnaden därför stigit vida utöfver nuvarande beloppet. Ty ett sådant öfverlemnande kan icke ske, med mindre än att rotehållaren uppbygger backstuga med fähus, hvilken nybyggnad på rotens grund, der tomt till torp icke vid skiften blifvit uttagen, skulle vålla alltför stora kostnader och svårigheter.

Skulle det icke kunna gå an att å de ställen der väl torp kunna fordras men dock icke för närvarande finnas uppförda, rotehållaren likställes med rotehållaren i de orter, der han icke är pliktig bestå soldaten bostad, hvarom i 3 § talas?

Om olämpligheten i allmänhet att låta i unga soldaters aflöning ingå bostadslägenheter med fähus och några kappland jord, hafva flere talare redan yttrat sig, och jag ber att få med dem instämma. Det lär visserligen nu redan finnas ett eller annat soldat- eller båtsmanstorp med så litet egovälde, men då lemnas vanligen soldaten ett visst quantum hö från roten. Detta är en stor skillnad. Ur landtboförhållandenas synpunkt äro mycket små torplägenheter föga önskvärda; och i mera odlade trakter upphöra de mer och mer. — Jag vill dock erkänna att man i Skåne och å andra ställen finner soldater, som äro bosatta i hvad man kallar backstugor, och ändock stå sig förträffligt. Men då är backstugan soldatens egen tillhörighet, som han på äldre år skaffat sig sjelf, der han funnit arbetsförtjenst, och som därför ofta är belägen långt bort från rust- eller rotehållarens grund.

Jag tillåter mig nu att med några ord erinra om hvad jag under lagtima riksdagen detta år mera utförligt anförde rörande löneregleringen vid indelta arméen. Det synes mig icke kunna vara med god hushållning öfverensstämmande att låta en med boställe försedd löntagare få under sin återstående tjenstetid, det vill säga möjligen i 10 å 20 år, behålla oförminskad en kanske dubbelt större lön än den som för hans tjenstebefattning finnes i den nya normalstaten upptagen, oakadt samme löntagare blifvit på grund af Kongl. Brefvet den 8 April 1862, vid utnämningen till sin innehafvande tjenst, i fullmakten tillförbunden att låta sig nöja med de lönemolumenter som vid en framdeles skeende löneroglering kunna blifva för tjensten bestämda. Förhållandet är så mycket anmärkningsvärdare som andra löntagare, nemligen de hvilka ej hafva boställe just på grund af samma Kongl. Bref den 8 April 1862 tvingas att från och med 1872 inträda på ny stat, oakadt derigenom flere af dem få mindre lön än de nu hafva. Då för några år sedan löneroglering för en klass af höga kyrkliga embeten beslutades, blef ock genom ett Kongl. Bref stadgadt, att den som till sådant embete utnämndes skulle vara pliktig åtnöjas med den mindre lön, som, när lönerogleringen hunnit genomföras, möjligen kunde blifva för embetet fastställd.

— Detta hade ock till följd att mången innehafvare af sådant embete som uppburit oskäligt hög lön några år, fick den nedsatt till måttligt belopp när lönerogleringen kommit till stånd. Hvarföre skulle icke förutnämnda Kongl. Bref den 8 April 1862 få medföra samma nyttiga verkan hvad militärbefällets löner angår?

Jag anhåller slutligen att få påminna om den af Bevillnings-Utskottet under lagtima riksdagen detta år framhållna nödvändigheten af att i sammanhang med löneregleringen vid indelta arméen införa i Bevillnings-förordningen bestämmelser huru bevilling skall de nya lönerna påföras. Att dröja härmed till nästa lagtima riksdag kan väl knappast gå an, då det nya aflönings sättet börjar redan med nästkommande år. Det var ock med hänseende härtill som Bevillnings-Utskottet gjorde sin förut omnämnda anmälan till Kammarne, hvilka icke deremot hade något att erinra.

Jag öfverlemnar nu ordet till dem af Kammarens ledamöter, hvilka dertill sig anmält; och slutar med uttalande af den önskan att Utskottet måtte inkomma med förslag till de ändringar i den Kongl. Propositionen, hvilkas nödvändighet jag tror mig hafva visat.

Framför allt yrkar jag att i orter, såsom exempelvis Skåne, hvarest indelta ryttaren eller soldaten anses ha rättighet att fordra torp, men inga sådana nu finnas uppförda, rotehållaren måtte sättas i tillfälle att kunna öfverlemnna rekryteringen till Kronan utan att ändock behöfva uppföra den backstuga med fähus, hvarom i Kongl. Propositionen finnes stadgadt.

Friherre Raab, Adam Christian: Då de yttranden, som blifvit afgifna i afseende på Kongl. Maj:ts proposition, innebära mer eller mindre stora anmärkningar mot densamma, i hvilka jag icke till alla delar kan instämma, så ber jag att få säga några ord i afseende på dem.

Så har Herr von Koch klandrat, att en normalsiffra för hela landet, etthundra Riksdaler, skulle bestämmas, änskönt han uppgifvit, att rotar finnas, som bekosta sin soldat öfver *två hundra* Riksdaler, under det att för andra rotar kostnaden icke går till mera än *några och sextio* Riksdaler. Han yrkade att komitéer skulle tillsättas, och att dessa skulle bestämma utgifterna efter de närvarande förhållandena. För min del tror jag, att deri skulle ligga en mycket större orättvisa. Jag ber att få erinra om något af hvad Herr von Koch såsom motiv sjelf anfört, att nemligen de torp, som äro belägna vid kusten af Östersjön, der jorden är dyrare och veden likaså — jag minnes nu icke huru mycket han uppgaf per famn — kostade mera, än torp i skogsbygden, hvarest bränset icke eger så högt värde. När nu i en skoglös trakt rotehållaren på sina egor saknar ved *för egen räkning*, så skulle det ju för honom blifva så mycket dyrbarare, om han äfven skulle bestå ved åt *soldaten* eller *båtsmannen*. Jag ser således intet skäl för det jemkningsförslag, som Herr von Koch framställt.

Jag ber vidare att få erinra, att på de flesta ställen hafva olikheterna mellan torplågenheternas storlek uppkommit deraf, att beskedliga rotehållare medgifvit soldaten tillåtelse att få göra inkräkningar och odlingar, hvilka soldatens efterträdare sedermera fått behålla. Skall nu på en sådan eftergift och välvilja hos föregående rotehållare mot soldaten grundas en skyldighet för efterföljande rotehållare att för all framtid betala högre aflöning till sin soldat, än hvad den betalar, som från början nekat soldaten en sådan utvidgning af hans lägenhet? Jag tror det vara mycket rättvisare, att en

utgift, som från början varit ämnad att vara lika för alla, också, vid en sedermera skeende reglering af förhållandena, bör bestämmas så mycket som möjligt lika för alla. Men om af ett sådant förfaringssätt skulle blifva en följd, att en eller annan ort, såsom de norra provinserna, derpå skulle blifva lidande, hvarföre icke då kunna möjligtvis göra ett undantag, en särskild, ännu större ned-sättning för sådana orter, hvarigenom äfven dessa komme i åtnjutande af en proportionsvis lika stor fördel som öfriga orter.

Herr Grefve Mörner har anmärkt, att tiden för värnepligten i förslaget är för långt utsträckt, och jag har förlidne Lördag hört samma tanke yttras af en talare på Södermanlandsbänken. Men tager man i betraktande hela förslaget angående landtstormen, så måste man väl medgifva, att de sista fem åren stå mera på papperet, än det någonsin kan vara för individen besvärligt att under dessa fem år kvarstå i rullorna. En värnepliktig, som tillhör denna kategori, blir uppfordrad endast i krigstid; han behöfver icke anmäla sig för flyttning eller till mönstring annat än i krigstid; och således gör det väl under vanliga fall intet besvär, om man kvarstår i rullorna efter 35 år. Om också denna bestämmelse skulle utgå, så föreställer jag mig, att, i händelse vi få krig, och en riksdag blir sammankallad, de sista fem årsklasserna i allt fall skulle komma att inkallas; men i ett så vidsträckt land som Sverige, som kan hotas på så många punkter, anser jag det vara väl att vid hotande krigsfara kunna genast uppställa en stor armé, och ju förr detta kan ske, dess bättre är det, dess förr kan man hafva denna armé i de trakter, som blifva attackerade. Det måste derföre alltid vara en gifven fördel att kunna samla denna armé utan att behöfva afvakta en Riksdags beslut.

Det är sagdt, att just i Frankrike den utsträckta värnepligten mött motstånd. Hade den af Marskalk Niel år 1866 föreslagna, utsträckta värnepligten *der* blifvit då antagen, så är det sannolikt, att en stor del af de olyckor, som nu drabbat Frankrike, skulle fullkomligt hafva uteblifvit. Hvad Ryssland beträffar, är väl sannt att värnepligten der nu inskränkes till 15 år, men deraf äro, om jag ej missminner mig, de 7 åren i effektiv tjänst, och ett folkrikt land behöfver i allt fall aldrig använda så stor procent af befolkningen för försvaret, som ett mindre, folkfattigt.

Herr Grefve Mörner uttalade vidare en tanke, som jag ber att något få motsäga. Han yttrade nemligen, att soldaten vid 45 års ålder skulle stå med tomma händer och öka kommunernas fattigvårdstunga. Jag medgifver, att tjänstetiden till 45 år är för lång, och vill för min del gerna inskränka den till 35 års ålder eller ännu mera; men icke måtte han, vid 45 års ålder, stå med tomma händer? Om han tjänat sedan 20 års ålder och 10 R:dr årligen för hans räkning blifvit insatta i sparbank, så bör han vid tjänstetidens slut hafva icke så litet. Jag kan icke nu i hufvudet precis uträkna, hvad summan gör, men jag föreställer mig, att han bör ega en sparpenning, som, genom ränta på ränta, uppgår till emellan fyra och femhundra Riksdaler, och detta är väl icke så litet för en person i hans

ställning, att man kan säga honom stå med tomma händer eller befara, att han skall falla fattigvården till last.

På skäl jag anfört mot Herr von Kochs förslag om komitéer, kan jag icke heller instämma i Herr Grefve Mörners åsigt, att uppskattningen af kostnaden för roteringen skulle ske distriktvis. Jag skulle tro, att det är enklast, hvad här är föreslaget, att ett visst normalbelopp uppställes såsom den summa, som skall betalas öfver hela riket. Detta öfverensstämmer också med de förslag, som förut blifvit gjorda från Riksdagens sida.

Samma ärade talare har förmodligen misstagit sig litet i afseende på uppgiften om trosshästarne. Herr Grefven torde nemligen observera, att icke blott landtkommuner, utan äfven stadskommuner enligt det Kongl. förslaget böra anskaffa trosshästar, och åsigten, att dessa skola tagas öfver hela riket, samt icke blott i den ort som hotas, torde hafva ett giltigt skäl för sig deruti, att om de endast skulle tagas i den anfallna orten, så skulle denna ort blifva alldeles utblottad på dragare. Med våra kommunikationsanstalter bör det icke vara så svårt att föra några hästar från en del af riket till en annan och således torde förslaget innebära en ganska god tanke.

En anmärkning framställdes ytterligare af Herr Grefve Mörner derom, att, enligt 5 § i förslaget till förordning angående rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret, skulle, om legan kostade mera än 50 R:dr, rotehållaren blifva tvungen att tillsätta bristen. Sjette paragrafen medgifver likväl straxt efteråt, att om soldat icke kan erhållas på de lönevillkor, som rotehållaren är skyldig att lemna, rotehållaren eger rättighet att till statsverket öfverlemna att i hans ställe anskaffa karl, och han blir sålunda nog befriad från skyldigheten att betala mera än 50 R:dr lega, ehuru statsverket derpå kan blifva ganska hårdt betungadt.

Dereint får jag säga, att jag instämmer med både Grefve Mörner och Herr von Geijer i deras åsigt, att det vore särdeles illa, om sådana landsorter, der man förut icke hållit hvarken torp eller stuga, skulle blifva ålagdt att uppföra stuga med uthus åt soldat, emedan detta verkligen skulle åstadkomma ofantligt stor kostnad. Jag föreställer mig också, att då det i en ort hittills kunnat gå an att hålla karl, utan att denne haft stuga, så kan det äfven hädanefter, och att det således vore ändamålsenligare att medgifva den förändring i 2 § af författningsförslaget, att i sådana fall aflöning må ske per kontant eller det kontanta beloppet öfverlemnas till statsverket.

För öfrigt är min åsigt den, att det är ganska nyttigt, att anmärkningar *nu* må framkomma mot förslaget, och att det är bättre att de göras *nu* än *sedermere*, på det att de olika meningarne i ett eller annat hänseende må kunna i Utskottet sammanjemkas till ett förslag, som kan vinna begge Kamrarnes bifall.

För min del anser jag nemligen, att ingenting skulle vara olyckligare, än att längre draga ut på tiden med försvarsfrågans lösning. Det står icke i vår makt att förutse, huru lång tid vi hafva på oss att tvista derom. Vi hafva nu lugn, men den tid kan snart vara inne, då krigslågan åter tändes i Europa och äfven berör våra landmären, och jag är öfvertygad om, att man då skall synnerligen hårdt

bedöma en representation, som mera än en gång blifvit varnad, men icke velat göra något allvarligt för sitt lands försvar. Det är märkligt, att vid alla de möten, som detta och föregående år hållits i försvarsfrågan, meningarne, huru stridiga de annars varit, dock öfver allt varit enstämmiga derom, att vårt försvar, såsom det nu är organiseradt, icke är tillräckligt. Jag fruktar, att om man icke nu lyssnar till dessa rop från alla delar af landet, kunna våra efterkommande, i händelse vårt land drabbas af krig, få stor anledning att klandra, att icke säga förbanna dem, som nu hafva i sin hand att kunna förekomma de lidanden, som ett olyckligt krig kan medföra.

H. Exc. Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: I Kammarens sednaste sammanträde nästlidne Lördag, sedan Herr von Koch väckt en motion och Chefen för Sjöförsvars-departementet deröfver yttrat sig, erhöles ordet af Grefve Henning Hamilton, hvilken i sitt anförande framställde åtskilliga anmärkningar med anledning af det utaf Kongl. Maj:t afgifna förslaget till landtförsvarets ordnande, af hvilka anmärkningar några mera direkt riktades mot mig personligen. Enär Herr Grefvens anförande ej berörde Herr von Kochs motion, var jag tveksam om lämpligheten att upptaga berörda anmärkningar till besvarande, samt inskränkte mig till att efter sammanträdet slut meddela mig med Grefve Hamilton enskildt och framhålla det enligt min uppfattning obefogade i hans anmärkningar. Då jag emellertid under den nu fortgående öfverläggningen öfver Herr von Kochs motion finner, att diskussionen rör sig fritt i hela den stora frågan, så torde jag kunna påräkna Kammarens öfverseende, då jag nu inför Kammaren till besvarande upptager Herr Grefve Hamiltons anförande. Herr Grefven började detta med en bekännelse eller förklaring, hvilken, så vidt jag fattade, innebar, att han, som till en början i den stora frågan intagit en något isolerad ställning, i det han vid dess behandling hållit fast vid det, som han personligen ansett vara det rättaste och bästa, dock sedermera med hänseende till sin önskan att få frågan löst slutit sig till dem, som omfattade åsigter, hufvudsakligen närmande sig till hans egna. Mot ett sådant sätt att tillvägagå torde intet med fog kunna erinras, och förklaringen härutinnan syntes mig fast heldre mycket tillfredsställande; ja det nästan förvånade mig, att en så erfaren statsman icke långt förut kommit till denna sunda åsigt i afseende å behandlingen af statsangelägenheter.

Min tillfredsställelse blef dock ej långvarig, helst Herr Grefven, sedan han, efter sin förklaring ställt sig på den ståndpunkt, majoriteten i denna Kammare sislidne riksdag intog, begagnade densamma för att derifrån emot Kongl. Maj:ts förslag göra ett anlopp, hvilket, om det lyckadas, tvifvelsutän var egnadt att bilda en klyfta emellan Kammaren och Kongl. Maj:t, och det vid en tidpunkt, då den största enighet är af behofvet påkallad, om man verkligen vill vinna det önskade målet.

Det anmärktes nemligen af talaren, att, då Kammaren vid förra riksdagen uttalade sin önskan om ordnandet af rust- och rotehållarnes ställning, så sattes detta i samband med den ökade tunga, som för rust- och rotehållarne skulle uppkomma genom de *utsträckta an-*

språken på den indelta soldatens öfningar, under det att Kongl. Maj:ts förslag nu innehölle, att ordnandet af dessa förhållanden eller med andra ord lindringen för rust- och rotehållarne skulle vara beroende af antagandet utaf den *utsträckta värnepligten*. Det inses lätt, att Kongl. Maj:t, om han önskar, att ett förslag, som erfordrar båda Kamrarnes bifall, skall vinna framgång, måste, vid ett sådant förslags upprättande, taga hänsyn till åsigheterna ej blott inom den ena utom och inom den andra Kammaren. Men jag tror, att man kan lemna denna utgångspunkt å sido. och att anmärkningen ändock skall befinnas temligen obefogad.

Granskar man nemligen Första Kammarens beslut vid förra riksdagen, skulle man finna, att den utsträckta öfningen för indelta soldaten, som skulle medföra ökad tunga för rust- och rotehållarne, var i sin ordning helt och hållet grundad på och utgick ifrån den äfven då föreslagna och genom värnepligtslagens antagande godkända utsträckningen af värnepligt. Det var just för att bereda stammen — den nuvarande indelta soldaten — den utbildning, som erfordrades för att den skulle kunna användas *på en gång såsom stam och befäl vid beväringens upptagande i ledet*, som dessa ökade öfningar kräfdes, för hvilka sedermera en lindring ansågs nödig. Således utgjorde *beväringens lagen* med dessa stadganden om ökad *värnepligt* yttersta grunden för den uttalade önskan, att en lindring måtte ega rum. Med verkligt fog kan således aldrig, från ståndpunkten af Första Kammarens beslut, anmärkas mot Kongl. Maj:ts förslag såsom ett fel, att deri upptages *beväringens lagen* med dess godkännande såsom ett vilkor för antagandet af den andra lagen, som bestämmer rust- och rotehållarnes skyldigheter och rättigheter. Snarare skulle kunna sägas, att der bort vara ännu ett vilkor, nemligen om en ökad öfning för indelta soldater. Men som utsträckningen af dessa öfningar närmast beror af de anslag, som dertill beviljas, skulle mot upptagande af ett sådant ytterligare vilkor kunna framhållas olämpligheten att göra lagen om lindring för rust- och rotehållarne beroende af anslag, som kunna förändras från den ena riksdagen till den andra och alltid äro något alltför sväfvande för att vid dem binda antagandet af en lag. Det torde dessutom vara så allmänt erkändt i denna Kammare, att den ökade värnepligten oundgängligen kräfver och förer med sig en ökad öfning för den indelta truppen, att i och med detsamma man antager värnepligtslagen, man måste erkänna nödvändigheten af den lindring för rust- och rotehållarne, som påkallas af de ökade öfningarne.

Herr Grefve Hamilton öfvergick derefter till ett par anmärkningar, sannolikt åsyftande mera mig personligen än sjelfva förslaget. Jag kan väl icke fatta på hvad sätt dessa anmärkningar i så fall skulle kunna i någon mån bidra till en lycklig lösning af den stora frågan. Men ännu mindre kan jag å andra sidan föreställa mig, att anmärkningarne blifvit gjorda endast för att ådagalägga, det jag skulle, likasom Herr Grefven, intagit en förändrad ställning till frågan. Mina åsichter deri äro icke rubbade, men dermed vill jag dock ingalunda hafva sagt, att jag gillar ett ensidigt fasthållande vid en gång uttalade åsichter, utan anser jag tvärtom så nödvändigt att göra eftergifter i mindre viktiga delar, der man kan

vinna något i det stora hela. att jag räknar det till och med såsom en förtjänst. Jag skulle ej heller nu inlåta mig i svaromål på Herr Grefvens ifrågavarande anmärkningar, derest jag ej trodde. att något ljus i sjelfva saken kunde derigenom vara att vinna; och är det endast på denna grund jag nu anhåller att få svara några ord.

Den första af dessa anmärkningar gick ut derpå, att jag såsom en brist i det förslag, som af de fem reservanterne vid sistlidne riksdag framställdes, under diskussionen framhöll, hurusom der saknades alla garantier för den önskade proportionen mellan de två olika slagen soldater, som i reservanternas förslag upptogos, de indelta och de värfvade, hvilka sednare skulle genom inflytande vakansafgifter aflönas, men att emellertid, enligt Kongl. Maj:ts nu framlagda förslag, det skulle finnas tre eller fyra olika slag af soldater, och alla garantier saknas för vinnande af en önskad proportion emellan de olika slagen. Om nu de få för landtregementena värfvade soldater, hvarom den Kongl. Propositionen förmåler, lemnas å sido, såsom icke utöfvande något egentligt inflytande på saken, ber jag i öfrigt få erinra, att jag ej kan inse, huru genom det Kongl. förslaget någon rubbning eller förminskning af de goda egenskaper, som utmärka den indelta soldaten, skulle kunna uppstå. Soldaten skulle fortfarande, enligt Kongl. Maj:ts förslag, förblifva en rotesoldat och några väsendtligen olika anspråk i afseende å krigsduglighet ej ställas på honom, vare sig han aflönades helt och hållet af rust- och rotehållaren eller till en del jemväl af staten; och omöjligen kan, derigenom att han i vissa fall skulle erhålla lönetillskott af staten, föränledas någon förändring i hans egenskaper, hvilka jag hittills alltid ansett tillfredsställande. Enligt innehållet åter af reservanternas förslag, skulle man just söka särskilda egenskaper hos hvardera af de två slag af soldater. i ty att ena delen skulle afses för sjelfva ledet, nemligen de indelta, den andra, de värfvade, skulle påräknas till befäl. Här skulle alltså verkligen uppstå skiljda slag soldater, hvartdera med sin särskilda uppgift. Det var med anledning deraf jag tog mig friheten nämna, att jemte ovissheten, om dessa värfvade soldater verkligen skulle komma att erhålla den särskilda karakter man hos dem väntade, det nödvändigt för vinnande af den åsyftade fördelen fordrades, att det funnes någon garanti för proportionen emellan de två olika slagen soldater, så att t. ex. man ej förlorade den indelta soldaten för ledet eller tvärtom. Här af framgår, att en väsendtlig skilnad i denna punkt förefinnes emellan Kongl. Maj:ts förslag och det af de fem reservanterna framställda, och att således denna första anmärkning saknar all grund.

Ej bättre synes mig vara med den andra. Den utgick derifrån att jag ytterligare funnit en brist i reservanternas förslag deruti, att der kräfdes från Riksdagen en offervillighet, som ej alltid kunde vara att påräkna, för lemnande af de anslag, som till aflöning af de värfvade soldaterna kunde utöfver vakansafgifterna erfordras. Nu framhöll Herr Grefve Hamilton, att större anslag skulle erfordras enligt det Kongl. förslaget än enligt reservanternas. Jag erkänner, att anslagen behöfva vara större, men så är ock å andra sidan bättre serjdt för att de verkligen skola utgå. Jag tillstår, att jag aldrig

lyckades rätt fatta det af reservanterna uppställda förslaget i denna del. Der begärdes, att Kongl. Maj:t skulle till 1873 års Riksdag föreslå de afgifter, som borde fastställas för alla rotar och rusthåll såsom vakansafgifter, när rust- och rotehållarne ville gå in på erläggandet af sådana, hvarefter dessa skulle blifva ett rusthållet eller roten för all framtid, till dess Konungen och Riksdagen annorlunda beslöte, åliggande onus, "under förbehåll", bland annat, att Riksdagen på Kongl. Maj:ts derom gjorda nådiga framställning beviljade de anslag, som för de ifrågavarande värfvade soldaternas aflöning blefve erforderliga utöfver de inflytande vakansafgifterna. Naturligtvis kunde ej till 1873 års riksdag blifva klart hvad som i detta sistnämnda hänseende behöfdes, utan först i en framtid, såsom vid 1880 eller 1890 års riksdag. Då först komme man i erfarenhet af hvad som behöfdes, och då först kunde Kongl. Maj:t framställa förslag om behöfvets fyllande. Men icke kunde man, genom ett beslut vid 1873 års riksdag binda en kommande Riksdag, i en möjligen ganska aflägsen framtid, att bevilja medel för det sålunda afsedda ändamålet. Enligt Kongl. Maj:ts nu föreliggande förslag skulle deremot finnas en lag, antagen af Konung och Riksdag och ställd under samma grundlagsenliga skydd som indelningsverket, och i denna lag stadgas, att, om rust- och rotehållaren ej kan få krigsduglig karl fören årlig lön af 100 R:dr eller 80 R:dr jemte bostadslägenhet, skall karlen antagas af krigsbefälet och af staten åtnjuta den ökade lön, han kan sig betinga. Enligt denna lag skulle således i alla händelser soldat blifva antagen och för de löneförmåner, krigsbefälet egde att bestämma, få en ovilkorlig civil rättighet emot staten. Om representationen, emot hvad under sådana förhållanden är otänkbart, skulle vägra medel, stode soldaten följaktligen i den ställning, att han skulle kunna genom utmätning göra sin rätt gällande.

Sedan jag nu besvarat dessa af Grefve Hamilton framställda anmärkningar, får jag på det varmaste instämma med honom i den önskan, att frågan måtte erhålla en för fosterlandet lycklig lösning. Jag anser med honom, att representationens och landets värdighet sådant kräfver, men kan dock ej fullt dela hans mening om sättet, hvarpå frågan nu lämpligen bör behandlas. Med full tillförsigt lemnar jag detta till de både erfarne och fosterländskt sinnade män, som insatts i det Särskilda Utskottet, och är förvissad, att de ej underlåta att göra hvad som för frågans lösning möjligen göras kan.

Friherre Raab, Carl: Jag har med mycket intresse följt diskussionen i denna viktiga fråga, och det måste vara ett nöje för Herr krigsministern att erfarå, att af alla talare, som här yttrat sig, icke någon uppträdt mot sjelfva organisationsförslaget för arméens ombildning. De hafva lemnat denna del af frågan ovidrörd, och blir det förhållandet, att det skulle lyckas på samma sätt genomgå alla de granskningar, som ännu återstå, kunde fosterlandsvännen glädja sig åt att få se den svenska arméens reorganisation lyckligen genomförd. Det är en allmän klagan, att den armé, vi hafva, icke motsvarar de förhållanden, som för närvarande finnas, och då man lika visst kan antaga, att ännu större anslag erfordras för att ställa

arméen på samma systematiska grund som den preussiska arméen, hvilken utan tvifvel är den bästa, kan man icke betrakta det närvarande förslaget annorlunda än som ett öfvergångsförslag, såsom af flere talare blifvit antydt, och för min del får jag då säga, att detta öfvergångsförslag är, såvidt jag kunnat finna, under nuvarande förhållanden det lyckligaste. Visserligen hafva angående den ekonomiska sidan af saken åtskilliga anmärkningar blifvit framställda, men äfven dessa äro i allmänhet af obetydligt värde, och jag tror, för min del, att när man närmare granskar dem, torde de icke vara så särdeles att fästa sig vid. Å ena sidan har en talare yttrat, att man velat bevaka Kronans rättigheter, och å andra sidan åter har blifvit sagdt, att förslaget skulle innebära för stora eftergifter; men om man betraktar verkliga förhållandet, och hurudan rust- och rotehållarnes mening är, så tror jag, att äfven i detta afseende förslaget skall leda till en lycklig lösning af förhållandena.

Beträffande 2 § i förslaget angående förändrade bestämmelser i fråga om rust- och rotehållarnes åligganden, der det talas om stuga, fåhus och kåltäppa, hafva visserligen flere talare sagt, att detta stadgande, om det antoges, skulle hos oss utveckla ett backstugusystem; men jag tror icke att detta skulle blifva förhållandet, ty soldaten har ju dessutom lön och pension; och då kan han väl icke sägas tillhöra backstugusittarnes klass. Vidare har man fruktat, att dessa backstugusittare skulle komma att föröka fattigbördan i kommunerna, men detta torde vara en öfverflödig spökrädsla. Jag tror, att, om man vill hålla fast vid, att soldaten skall vara fästad vid jorden, man icke kunnat lyckligare lösa detta, då man icke vill, att soldaten skall hafva torp såsom hittills. I vissa provinser blir det visserligen en ganska stor tunga att uppföra stuga åt soldaten, men om detta förslag till förordning går igenom, är det klart att man öfverallt kommer att få uppföra nya stugor, ty det är ej sagdt, att man, hvarhelst ett soldattorp nu finnes, kan afsöndra en sådan liten kåltäppa, som här är i fråga, utan man måste väl i allmänhet uppföra en ny stuga åt honom på annat ställe.

Jag tror emellertid, att den lyckligaste lösning vore den, om man kunde gå så långt i medgifvande, att man i de provinser, der för närvarande icke fordras någon stugubyggnad för soldaten, kunde underlåta att derom förordna, och i stället låte det bero på enskild öfverenskommelse emellan rust- och rotehållarne och soldaten. Detta skulle utan tvifvel vara en god medelväg, som gerna skulle accepteras af rust- och rotehållarne.

Här har blifvit sagdt af en talare i dag liksom i Lördags, att det icke vore rätt och billigt, att de rust- och rotehållare, som nu betala mera till sina soldater, än hvad de komme att genom den föreslagna medelsiffran 100 Riksdaler erlägga, skulle få en för stor eftergift, under det att andra, som för närvarande betala mindre än nämnda summa, härefter skulle få vidkännas högre aflöningskostnad än förut. I afseende härå vågar jag påstå, att den utväg, som Herr von Koch i sin motion anvisat och Grefve Hamilton omnämnt i Lördags, liksom Grefve Mörner i dag, eller att man borde genom komitéer
eller

eller ortmyndigheterna utreda den rätta summan och låta hvar och en betala efter det verkliga värdet, är ett sätt som är ganska svårt, om icke outförbart. Vi finna af 1867 års komiténs arbete, pag. 45, huru komitéen resonnerat derom. Den säger, att efter de uppgifter, den bekommit, om värdet af de olika servituterna, hade från vissa provinser uppgifter lemnats om taxering å mulbete och gårdselfång och detta till högre belopp än sjelfva roteringen i andra provinser. Vid sådant förhållande skulle dessa olika komitéer sannerligen icke kunna göra en bättre utredning, än som nu skett.

Härförutan har blifvit yttradt af Grefve Hamilton, angående värnepligtslagen, att han önskat, att samma lag blifvit skildj från frågan om indelningsverket; men denna sak har blifvit så fullständigt utredd af Hans Excellens Herr Justitie-statsministern, att jag icke behöfver vidare orda derom. Jag skulle dock kunna tillägga, att det väl icke vore för Regeringen någon förhoppning att få ett sådant förslag löst, som icke stödjer sig på representationens bestämdt uttalade önskan, och då man vet, att i Andra Kammaren vid sista riksdagen gjordes till ett ovilkorligt förbehåll, att värnepligtslagen skulle behandlas gemensamt med frågan om landtförsvaret, så tycker jag, att Regeringen icke kunnat förfara på annat sätt. Fördenskull får jag uttrycka min tacksamhet för det nu framlagda förslaget, och jag hoppas, att det måtte vinna Kammarens gillande.

Grefve Mörner: Jag skall icke upptaga tiden med att vederlägga hvad som blifvit yttradt mot mig, vidare än i ett enda fall, der det grundar sig på ett misstag.

Jag får emellertid till en början erkänna, att jag sjelf gjort mig skyldig till ett misstag, såsom Friherre Raab påpekade, då jag sade, att trosshästar skulle anskaffas endast af landskommunerna, ehuru af förslaget synes, att detta skulle åligga såväl stads- som landskommun.

Hvad deremot frågan om landstormen angår, får jag hänvisa till § 45 i värnepligtslagen, som uttryckligen stadgar, att icke blott vid krig, utan när Kongl. Maj:t kan, med afseende på särskilda förhållanden, finna skäligt att anbefalla mönstring med landstormens andra uppbåd, gäller derom hvad för första uppbådet är stadgad. Det kan således inträffa vid vilka förhållanden som helst; och i de föregående paragraferna finnes föreskrift, huruledes de som höra till första uppbådet skola vara underkastade anmälan till vederbörligt befäl för hvarje flyttning, de företaga. Hela besväret kastas således på den värnepligtige, under det man noga aktar sig för att begära något af befålet. Enligt min åsigt vore det en simpel sak, att, då en person för sitt befäl tillkännagifver, att han ämnar flytta till annan ort, befålet meddelade sig med vederbörande befäl å inflyttningsorten, i stället för att föreskrifva, att en person skall åno företaga en vandring kanske på flera mil för att göra denna anmälan. Det är åtskilliga sådana föreskrifter, som gjorde, att jag förliden riksdag icke kunde gilla detaljerna af denna lag. Då var det emellertid icke möjligt att tala derom; men om det kommer tillbaka en gång till, skall jag kanske icke underlåta att uttala mina betänkligheter.

Herr Wallenberg: Jag skall icke besvara Kammaren med att ingå i granskning af förslaget särskilda paragrafer. I afseende på behandlingssättet hysar jag en åsigt, som jag hoppas rätt snart skall vinna insteg hos samtliga Herrarne, nemligen att vi nu, då vi äro kallade till urtima Riksdag, antingen skola *afböja* eller *antaga* det Kongl. förslaget och den urtima Riksdagen således *icke* sysselsätta sig med att utarbete något kontraförslag. Ett Kongl. förslag, om det af Riksdagen antages, är regeringen förbunden att utföra, men ett kontraförslag, utarbetadt af Utskottet och sedermera af Riksdagen antaget, skall af regeringen anses såsom påtvunget, och det är icke sannolikt, att ett dylikt förslag på ett för landet tillfredsställande sätt kommer ett genomföras. Allt hvad nu här blifvit yttradt eller motioneradt kan innebära mycket upplysande, men bör icke anses annorlunda än såsom motiver, på hvilka man grundar sin öfvertygelse i afseende på, om man i det afgörande ögonblicket bör säga *ja!* eller *nej!* till förslaget.

En aktad talare afgaf i ett föregående plenum, då flere af Konungens rådgifvare voro tillstädes, ett yttrande, som då icke upptogs till besvarande, men hvaröfver Konungens främste rådgifvare i dag ogillande utlätit sig. Då emellertid den talare, som sålunda skulle vederläggas, icke nu är tillstädes, tillåter jag mig beklaga detta sätt att föra en diskussion i zigzag, och hvilken hvarken kan anses vara en upplysande debatt eller torde komma att bidraga till frågans utredande. Önskligt vore derföre, om diskussionen på öffligt sätt blefve förd.

Beträffande en vidrörd principfråga, huruvida värnepligtslagens antagande bör göras helt och hållet beroende af de föreslagna ändringarne i roteringsbesväret, hyste denna Kammares betydande majoritet vid förra riksdagen den åsigt, att sådan sammanlänkning icke var hvarken nödig eller nyttig. Jag står ännu fast vid denna åsigt, ty Riksdagen kan gerna antaga värnepligtslagen, utan att derigenom befara att nationen blifver alltför mycket betungad. Afven om den nya värnepligtslagen antages, har hvarje Riksdag qvar sin oförkränkta rätt att bevilja större eller mindre anslag för beväringens öfningar. Det torde derföre icke från Riksdagens sida möta några synnerliga betänkligheter att antaga värnepligtslagen, utan att man behöfver förknippa ett sådant beslut med frågan om reorganisation af indelningsverket. Genom en temligen lång erfarenhet har jag kommit till full insigt derom, att ju flera frågor man sammanlänkar med hvarandra, desto säkrare blir man stående *just* der man står. Att regeringen nu ingått på att sammanlänka dessa båda frågor, som mycket väl kunna hvar för sig behandlas, leder troligen *icke* till något godt.

Slutligen har en talare uttryckt sin lifliga önskan, "att *något* måtte göras". Men ingalunda bör man eftersträfvä, att göra *något* blott för att kunna säga, att *något* är gjordt. Kan man icke komma till *något godt*, är det vida bättre, att icke göra *något alls*.

Öfverläggningen förklarades härefter slutad och motionen jemte yttrandena hänvisades till Särskilda Utskottet.

Föredrogs Herr von Kochs den 16 dennes bordlagda motion N:o 2, om åtskilliga ändringar i Kongl. Maj:ts förslag till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthålls-inrättningen vid sjöförsvaret.

Herr von Koch: Vid sista sammanträdet anhöll jag om upplysning af Chefen för Sjöförsvars-departementet angående några ämnen, som enligt min tanke ega nära sammanhang med bildande af en *indelt* stamtrupp för beväringen, eller de värnepliktiga uti sydöstra Sverige. *Då* jag icke angående något af dessa ämnen erhöll upplysande svar, *då* jag lifligt intresserar mig för Blekinge regementes snara tillkomst, *då* Kongl. Maj:ts nådiga proposition väl innefattar, att utaf de indelade båtsmännen 415 i Södra Möre och 500 i Blekinge böra till landtförsvaret öfverflyttas, men intet om hvilka utaf de 792 i Södra Möre och 1,499 i Blekinge, som skola öfverflyttas, och huru dervid skall tillgå, tager jag mig härmed friheten väcka följande förslag:

att, af skäl Lindrings-komitéen i betänkandet den 10 December 1870 pag. 68—78 anført och i nära öfverensstämmelse med dess pag. 78—79 gjorda hemställan, omkring hälften af de så kallade indelningsbåtsmännen ställas på vakans emot afgift motsvarande hvad de icke på vakans ställda framgent komma att till båtsman eller soldat utgifva;

att, sedan Kongl. Maj:t med Riksdagen härom fattat beslut, en kommission, bestående af en utaf Konungen utsedd person, jemte kronofogden, häradsskrifvaren och 2:ne af rusthållarne utsedde män, inom hvarje socken eller pastorat, söker träffa öfverenskommelse med rusthållare, hvilka vilja antingen åtaga sig att hålla de soldater, hvilka inom hvarje distrikt för stamtruppen fordras, eller erlægga vakansafgift, eller ock fortfarande hålla båtsman;

att, derest icke sålunda, genom frivilliga öfverenskommelser, de beslutade proportionerna inom hvarje kommun kunna ernås, om ny framställning derom af Kongl. Maj:t till Riksdagen anhålles;

samt att emellertid och intildess beslut fattats, om soldat, båtsman eller vakansafgift bör hållas eller erläggas för rusthållsnummer, dylikt som är eller blifver förut ledigt tills vidare skall erlægga vakansafgift.

Öfverläggningen förklarades slutad och motionen jemte yttrandet hänvisades till Särskilda Utskottet.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.